

KONSERVATUVARLARDA SOLFEJ VE DİKTE DERSLERİ İÇİN ÖRNEK BİR UYGULAMA ÖNERİSİ

Hakan Kalkan¹

Özet

İyi bir müzisyen olmanın şartları iyi duyan bir kulak, gördüğünü hemen algılayan bir göz, hassas bir tempo algısı ve keskin bir ritim duygusuna sahip olmaktır. Ancak öğrencilerin bahsedilen şartları yerine getirmesi için müziksel işitme, okuma ve yazma derslerini alması, çalgı dersleri kadar önem teşkil eder.

Yapılan bu çalışma ile müziksel okuma ve yazma derslerinin verimliliğini artırmaya yönelik örnek öğretim ve uygulama yöntemleri anlatılmıştır. Ayrıca doğru bir süreçle hayata geçirilmesi konusunda farkındalık yaratmak amaçlanmıştır. Bu farkındalıkla sanatta üst seviyelere ulaşılması, duyuşu ve okuyuşu refleks haline getirerek, müziği anlamak için sürat kazanılması hedeflenmektedir. Bu çalışmada konservatuvar öğrencileri için başlangıç sınıfları ele alınarak uygulanacak metotlar, süreçler tartışılmış ve kitap önerilerinde bulunulmuştur. Uygulama yöntemlerinin doğru bir şekilde hayata geçirilmesi ile öğrencilerin, müzik sanatı yanında kendini bilme, kendine güvenme, farkındalık, odaklanma, sabır, süreklilik, dikkat gibi konularda gelişeceklerine ve bilinç kazanacaklarına inanılmaktadır.

Sonuç olarak, müziksel okuma ve yazma derslerinin, profesyonel müzik eğitimi alan öğrencilerin sanat yaşamlarına katkısı göz önünde bulundurularak uygulamaların belli bir disiplin ve süreklilik çerçevesinde yapılması gerekliliği ortaya konmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Müzik, Solfej, Dikte, Ritim, Anahtar, Entonasyon.*

A SAMPLE APPLICATION PROPOSAL FOR SOLFEGE AND DICTATION LESSONS IN CONSERVATORIES

Abstract

The essentials of being a good musician are to have a good hearing ear, an eye that immediately perceives what it sees, a sensitive perception of tempo and a sharp sense of rhythm. However, in order for the students to fulfill the mentioned conditions, taking musical hearing, reading and writing lessons is as important as instrument lessons.

In this study, teaching and application methods are explained in order to increase the efficiency of musical reading and writing lessons. In addition, it is aimed to raise awareness about the implementation of the right process. As a result of this awareness, it is aimed to reach higher levels in art, to make hearing and reading reflexes and to gain speed in order to understand music.

In this study, the methods and processes to be applied for conservatory students were discussed, and book recommendations were made. It is believed that with the correct implementation of the application methods, students will develop and gain consciousness in subjects such as self-knowledge, self-confidence, awareness, focus, patience, continuity, attention, as well as the art of music.

As a result, it is revealed that musical reading and writing lessons should be carried out within the framework of a certain discipline and continuity, taking into account the contribution of students with professional musical education to their artistic lives.

Keywords: *Music, Solfege, Dictation, Rhythm, Key, Intonation.*

¹ Dr. Orkestra Şefi, Antalya Devlet Opera ve Balesi. E-mail: hkalkandr@gmail.com

Giriş

Tüm yaş grupları için iyi bir müziksel okuma ve yazma, temelinde iyi bir teori (Müzik kuramı) eğitimi olmasına dayanmaktadır. Müziksel bilgiler, en yalın haliyle, eksiksiz ve kalıcı bir şekilde öğretilmelidir. Öğrenilen bilgiler öğrencide refleks haline gelmeli, sorulduğunda çabucak doğru cevabı verilmelidir. Bu, öğrenciye müzisyenlik hayatında zaman kazandıracak, ilerlemesini sağlayacaktır (Fenmen, 1997).

Ülkemiz konservatuvarlarında müziksel işitme okuma ve yazma derslerinin, yeterli sayıda ders saatinde verildiği bilinmektedir. Bunun yanında sınıftaki öğrenci sayısı ve dersin o günkü içeriği bakımından zaman sorunları yaşandığı, öğretmenler tarafından dile getirilmektedir. Çeşitli konservatuvarlardan solfej öğretmenleri ile yapılan görüşmelerde öğrencilerin müziksel işitme, okuma ve yazma derslerinde farklı süreçler yaşadıkları, bunun yanında öğrencilerin dersin önemi ile ilgili yeteri kadar bilinçli olmadıkları konusunda fikir ayrılığı gözlemlenmiştir. Eğitimciler göre öğrenciler çoğunlukla her solfej parçasını hemen okumak, çalınan her dikteyi hatasız yapmak isteyip, eğitim süreci yaşamadan, yeterince çalışmadan en kısa zamanda her konuda iyi olmanın yolunu aramaktadır. Bu arayış hiçbir amaca ya da gelişime hizmet etmemektedir.

Müziksel işitme eğitiminin içerisinde yer alan solfej (okuma) ve dikte (yazma) çalışmalarında öğrenciler duyma ve algılama sorunları yaşayabilmektedir. Ayrıca başarısızlık durumunda da isteksizlik, tükenmişlik, eğitimde aksama, zaman kaybı, mutsuzluk vb. durumlar olabilmektedir, (Karkın ve Baş, 2016).

Müzik eğitiminde öğretmen usta, öğrenci ise çıraktır. Öğrenciler çıraklık döneminin ilk gününden itibaren ustanın söylediklerini çok iyi dinlemeli ve yaptıklarını gözlemlemeli ve uygulamaya geçirmelidir. Bu durumda öğretmenin öğrencilerini öncelikle samimiyet ve şefkatle himayesine alması çok önemlidir. Öğretmenlerin öğrencilerinin farklı taraflarını keşfetmesi, onları cesaretlendirmesi ve onlara önderlik etmesi gerekmektedir. Öğrenci çıraklık dönemlerinde çok hata yapsa da bu, öğrenme sürecinin bir parçasıdır ve her hata ondan ders çıkararak kendini geliştirmenin ilk adımı olmaktadır. Bu sebeple eğitimcilerin çözüm odaklı bir eğitim sürecini tercih etmeleri daha iyi sonuç verecektir. Ancak bu sayede gelişim sağlanabilmektedir. Diğer taraftan yardıma ya da ezbere dayalı, sınav odaklı çalışmalar ne yazık ki büyük vakit kaybıdır ve gelişimi engellediği görülmektedir.

Amaç

Bu çalışmada, konservatuvarlarda verilmekte olan başlangıç müziksel okuma-yazma derslerinin verimliliğini artırma amacına yönelik öğretim ve uygulama örnekleri ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Bu amaçla, müziksel okuma ve yazma derslerinin bir parçası olarak kabul edilen bölümlerde öneri olarak sunulan örnek uygulamalar ayrı ayrı ele alınmıştır.

Müziksel Okuma

İyi bir müziksel okumaya sahip olmak, gerçek anlamda müzisyen olmanın ilk şartıdır. Ele alınan bir notayı müziksel olarak algılayabilmek için, o notanın ritmik, melodik ve armonik yapısını kısa zamanda çözümlenmek gerekmektedir. Müziksel algı, beyne ulaşmış müziksel duyuları yorumlama, anlamlı duruma getirme sürecidir (Uçan, 1996). Bu da ancak hızlı bir okuma ile mümkün olacaktır. Hızlı ve doğru bir okumaya sahip olmak için ritim, anahtar, aralık ve entonasyon çalışmaları ayrı ayrı yapılırken solfej parçaları ise bu çalışmalara paralel devam etmelidir.

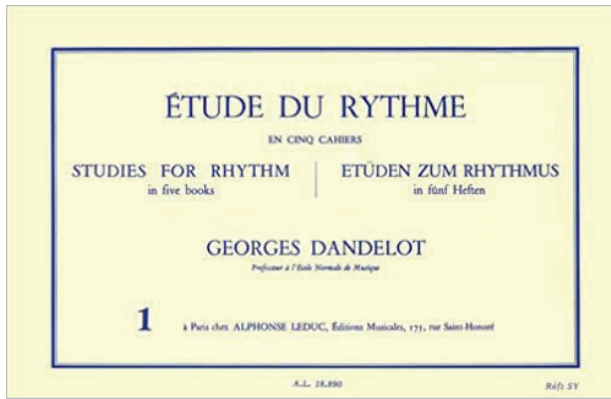
Amaç, tüm anahtarlarda nota yüksekliklerini, aralıkları, ritmik yapıları hızlıca ve şaşmaz bir şekilde okumak, öğrencinin refleks haline getirmek olmalıdır. Bir öğrenci ancak düzenli ve daha da önemlisi sürekli çalışma ile bu refleks edinebilecektir. Bu noktada solfej, onun müzikal hayatının bir parçası olmalıdır.

Öğretmenlerin izlemesi gereken yol, öğrencilerin problem yaşamamasına yönelik olmalıdır. Ders esnasında ya da eve çalışma verilirken müziksel okumanın bir ödevine bağlı olmaması, gündelik hayatın bir parçası olması gerekliliği ve kaliteli bir müziksel okumaya sahip olma süreci öğrenciye en baştan anlatılmalıdır. Müziksel okumanın refleks haline gelmesi 2 ya da 3 yıl sürebilmektedir. Bu sürenin çok iyi değerlendirilmesi, okuduğunu anlayabilmesi, hızlı müziksel deşifreler yapabilmesi iyi bir müzisyen olması yönünde büyük önem taşımaktadır.

Müziksel okumanın hızlı ve sağlıklı bir şekilde öğretilmesi için kitaplardaki alıştırmaların seri ve akıcı bir yöntem ile okunması önemlidir. Kitapların işe yaraması bu sayede ortaya çıkmaktadır. Aşağıda ritim, anahtar, aralık ve entonasyon çalışmaları ile ilgili kitap ve örnek uygulama yöntemlerinden bahsedilmektedir. Önerilen kitaplar, doğru uygulama ile solfej ve dikte konusunda kazanımları kanıtlanmış kitaplardır ve yıllardır birçok solfej öğretmeni tarafından tercih edilmektedir. Kitaplarda uygulanan yöntemler ve uygulamanın sürekliliği büyük önem taşımaktadır.

Ritim Okuma

Ritim okuma çalışmalarına başlamak için önerilen kitap 5 seri ile G. Dandelot'nun "Étude de Rythme" kitaplarıdır. Birinci kitap tüm nota değerlerinde, önce 2/4, 3/4, 4/4 sonrasında 2/2, 3/2 ve 4/2 lik ölçülerde alıştırmalara sahiptir. Ritim okuma öncesinde ölçü sayıları ve nota değerleri sağlıklı bir biçimde öğretilmelidir. Entonasyon ve solfej parçalarını okumadan önce, mutlak surette ritim okuma çalışmaları ayrıca yapılmalıdır (Dandelot, 1935).

Şekil 1: "Étude du rythme" kitabı (Georges Dandelot, 1935)

G. Dandelot "Étude de Rythme" kitabı ritim okumaya başlamak için oldukça ideal bir kitaptır. Her alıştırma bir satır olduğu için öğrencilere çok cazip gelmektedir. Kitap olabildiğince deşifre okunarak ilerlenmelidir. Sınıfta öğrencilere tek tek okutulmalı, bir öğrenci sesli okurken diğer öğrencilerin takip etmesi istenmelidir. Okuma yapılırken nota isimleri sakince, bir seferde, mp – mf dinamikte, siyah ve çengel notalar kısa, beyaz notalar uzun ve ifadeli söylenmelidir.

Bu noktada uygulanan ve çok iyi sonuç veren yöntem 'üç hak kuralı ya da oyunu'dur. Öğrencilere verilecek ev çalışmalarını bir kerede hatasız okumaya çalışmaları ve hatasız okuduklarında diğer alıştırmaya geçebilecekleri baştan açıklanmalıdır. Hata yaptıklarında durmamaları, eğer dururlarsa mutlak surette hata yaptıkları notadan başlayarak sona kadar okumaları ve tek seferde hatasız bir okuma yapmak için tekrar en baştan almaları söylenmelidir. Üçüncü seferde de hatalı okuma yaptıkları takdirde tekrar başa dönmeden, bir sonraki alıştırmaya devam etmeleri gerektiği vurgulanmalıdır. Üç seferde okuyamadığı alıştırmayı ertesi gün yine aynı yöntemle okumaya çalışmalıdır. Bu sayede öğrenci tek seferde doğru okumaya odaklanacak ve bir süre sonra alıştırmaları hatasız okumaya başlayacaktır.

Öğrencilere verilecek ev çalışmalarında izlenebilecek çeşitli yöntemler, öğrencilerde şartlanmayı ve rutini ortadan kaldırmakta ve iyi bir bilinç ve farkındalık yaratmaktadır.

Örnek uygulama; Dandelot ritim kitabı 1. seviye 15 – 20 arası numaralar sınıfta okunmalı ve 21 – 26 numaralar arası ev çalışması olarak verilmelidir. Bir sonraki derste öğrenciden verilen ödevin haricinde yakın bir numarayı (örn. 27 numara) okuması istenmesi, öğrencinin ödev haricinde de alıştırmalara göz atması gerektiği izlenimi yaratmaktadır. O andan itibaren öğrenciler verilen ev çalışmaları haricinde de takip eden numaralara göz atacak ve bu bilinçle kendilerini, verilen ev çalışmaları ile sınırlamayacaklardır.

Sonraki yıllarda F. Fontaine, "Ritim Ölçümünün Pratik Öğeleri" adlı kitabı aynı yöntemle uygulandığında öğrencilerde tereddüt olmadan, şaşmayan bir ritim okuma yetisi oluşacaktır. Ayrıca bu kitapta anahtar olmadığından iste-

nen anahtar başa yazılarak ya da yazılmadan okunabilmektedir.

Anahtar okuma

Bu bölümde öğrenciler notaların yüksekliklerini öğrenmektedir. Anahtar okuma alıştırmalarını en çabuk ve sağlıklı şekilde öğrenmek ve öğretmek için kullanılacak kitap G. Dandelot'nun "Manuel Pratique" kitabıdır. Uygulanacak yöntem yine aynıdır. En fazla üç seferde doğru okumak için çalışılmalı, kitapta mutlaka adım adım ilerlenmelidir.

Okumaya başlamadan önce üç konuda öğrenci bilgilendirilmelidir.

1. Sol anahtarı 2. çizgiye sol adımı vermektedir. (Bu açıklama diğer anahtarlar için de yapılmalıdır.)
2. Notalar çıkıcı olarak; do, re, mi, fa, sol, la, si, do, re, mi, fa,
3. İnci olarak da; do, si, la, sol, fa, mi, re, do, si, la,.. şeklinde sıralanmaktadır.
4. Notalar porte üzerine sıra ile bir çizgi bir boşluk şeklinde yazılmaktadır (Dandelot, 1928).

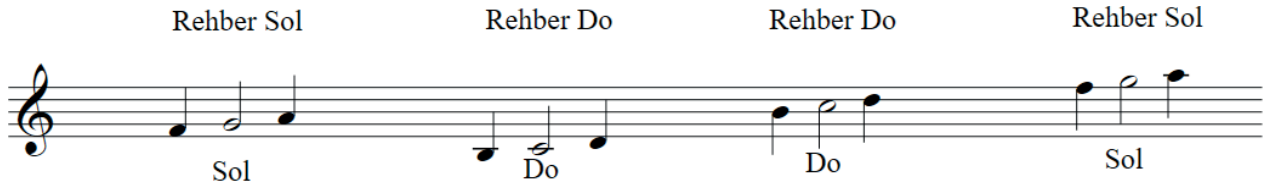

Şekil 2: "Manuel pratique" anahtar okuma kitabı (Georges Dandelot,1928)

Şekil 3: Notaların porte üzerine ardışık sıralanışı

Bu bilgiler verildikten sonra hangi anahtar çalışılacaksa 1. ve 2. alıştırmada öğretilen rehber notalar üzerinde durulmalıdır. Sol anahtarı öğretiliyor ise sol anahtarının olduğu portede sol ve do notalarının olduğu alıştırmaya okunmalıdır. Bu alıştırmalarda öğrenciler rehber notaları refleks şeklinde öğrenmeli ve bu notaları gördüklerinde hata yapmamalıdır. Sonraki alıştırmalarda rehber notaların bir altı ya da bir üstündeki ve iki altı ya da iki üstündeki notalar öğretilmekte ve bu sayede tüm notalar hızlı ve hatasız bir şekilde okunur hale gelmektedir (Yavuzoğlu, 2017).

Şekil 4: Sol anahtarı rehber notalar

Başlangıçta rehber notalar hemen tanınması için beyaz ya da ikilik notayla yazılmasına rağmen 1 vuruşluk okunmalıdır. Bu alıştırmalar ritim alıştırmaları gibi bona okunmalıdır. Notalar okunurken yine mp – mf dinamiklerinde ve staccato şekilde okunmalıdır. Akıcılığı sağlamak için belirli yerlerde nefes alınmalıdır.

Alıştırmalar 80 – 100 arası bir tempoda okunmalıdır. Kitapta istenen tempo 100 metronomdur ama öğrencilerin durumuna göre esneklik sağlanabilir. Kitap, aynı tempoda sırası ile dörtlük, sekizlik, sekizlik üçleme, onaltılık ve onaltılık altılama ile anahtar okumaya hız kazandıran bir sistemde yazılmıştır. Tüm alıştırmalar mutlak surette okunmalıdır.

Şekil 5: G. Dandelot (1928), “Manuel Pratique” ritimsel ilerleme

Kitap yedi anahtarı da öğretmekte ve bununla birlikte öğrenilen anahtarlarda hızlı okuma yetisi kazandırmaktadır.

Entonasyon çalışmaları

Entonasyon; solfej okurken seslerin doğru verilmesi ve bunun bir alışkanlık haline gelmesi durumudur. Hassas bir kulak ve iyi bir kendini kontrol gerektirir. İlk çalışmalardan itibaren öğrencinin kendini iyi dinlemesi ve entonasyonunu kontrol etmesi büyük önem taşır.

Teori derslerinde aralıkların çok iyi bir şekilde öğrenilmesi, aralıkları duyma ve söyleme alıştırmalarının her ders yapılması gerekmektedir. Çünkü entonasyon okumaların temeli aralıkların doğru bir şekilde duyulması ve söylenmesi ile mümkün olacaktır. Kullanılacak kitapların aralıkları sıra ile benimsetmesi önemlidir. Bu noktada Fransız besteci ve kuramcı Jacques Casterede, “Les Intervalles” Volume 1 kitabı önerilmektedir. Kitap, aralıkların sıra ile önce ikili aralıklar, sonrasında üçlü, dörtlü, beşli vb. aralıklar şeklinde ilerleyen alıştırmalar içermektedir.

Entonasyon alıştırmaları odaklanarak, kendini dinleyerek ve her gün okunmalıdır. Bir müzisyenin hayatı boyunca iyi bir tona ve temiz seslere sahip ifadelili bir icracı olması buna bağlıdır. Alıştırmalar okunurken kendini dinlemek, gerektiğinde piyanodan ses alıp kontrol sağlamak çok önemlidir.

Şekil 6: Les intervalles, aralık ve entonasyon çalışma kitabı, Jacques Casterede

Solfej Çalışmaları

Anahtar, ritim, aralık ve entonasyon çalışmalarının bir arada yer aldığı, müziğin ve ifadenin ön plana çıktığı solfej parçaları, ilk alıştırmadan itibaren son derece müziksel bir kaliteye bağlı kalınarak okunmalıdır. Hedef her zaman iyi ve kaliteli müzik yapmak olmalıdır.

Solfej parçaları çalışma yöntemleri yukarıda bahsedilen anahtar ve ritim okuma yöntemleri ile benzerlik göstermektedir. Solfej parçaları ezgisel bir yapıda olduğundan, okumadan önce parça üzerinde yapısal bir analiz büyük fayda sağlayacaktır. Bu kısa analizde parçanın temposu, ritmik yapısı, anahtarları, müziksel cümleleri ve dinamikleri bilinçli bir şekilde algılanmalıdır. Bahsi geçen analiz solfej parçasının doğru ve ifadelili bir şekilde deşifre edilmesi için çok önem taşır. Bu sayede öğrenci iyi bir odaklanma ile parçadaki birçok müziksel öğeyi eş zamanlı çözümlenmeyi öğrenecektir.

Şekil 7: Başlangıç seviye solfej kitaplarında örnekler

Solfej çalışmaları ile ilgili sayısız kitap bulunmaktadır. Parçaların daha kısa, yalın ve kolay çözümlenebilir olması bakımından Andre Waignein “Solfège Elementaire (2013)”, Henri Classens, “Le Solfège de Debutants (1962)” ve Muammer Sun, “Solfej (1991)” kitapları başlangıç için önerilmektedir. Fa anahtarının da öğrenilmesiyle, yine Waignein, “10 Etudes de Solfège” ve Pozzoli “Cours Complete de Solfej (2005)” kitabı önerilmektedir. Kitaplar, üç ana konuyu da fevkalade ele alan çok faydalı metotlardır. Üç kitaptan oluşan A. Danhausser, “Solfeges des Solfeges (1981)” kitabı da müziksel ifade anlamında oldukça fayda sağlamaktadır. Müziksel okumanın ilerlemesi ile ele geçebilecek her nota, müziksel okumanın gelişmesi için kullanılabilir. İleri seviyelerde Adnan Saygun “Töresel Musiki (1967)” kitabı, ezgi, ritim ve Türk müzik kültürü bakımından önerilmektedir.

Başlangıçta solfej okuma çalışmalarının piyano eşlikli yapılması, müziksel kalite, ifade, entonasyon ve armonik bakımından öğrenciye büyük fayda sağlayacaktır. Piyano eşliği olmayan parçalarda öğretmen tarafından uygun ve yalın bir eşlik çalınması önem taşır.

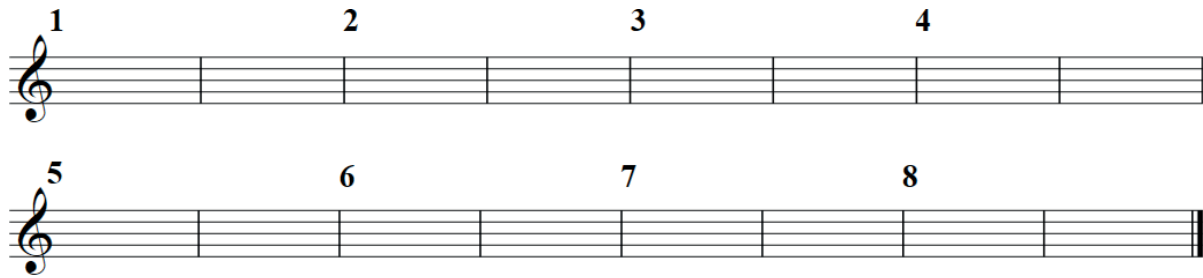
Solfej eğitiminin bir diğer gereği de öğrenciye çoksesliliğin öğretilmesidir. Bu sebeple öğretmenler ilk zamanlardan başlayarak iki sesli parçaları öğrencilere okutmalıdır (Sun, 1991). Müziksel okumanın ilerlediği sınıf ya da gruplarda, özellikle Sol, Fa, 3. çizgi Do ve 4. çizgi Do anahtarlarının da iyice öğrenilmesi ile çok sesli koro parçaları çalıştırılmalıdır. Özellikle J. S. Bach "371 Choral" farklı anahtarlarda yazılmış olan kitabı, bu konuda büyük önem taşımaktadır.

Dikte; Müziksel Yazma

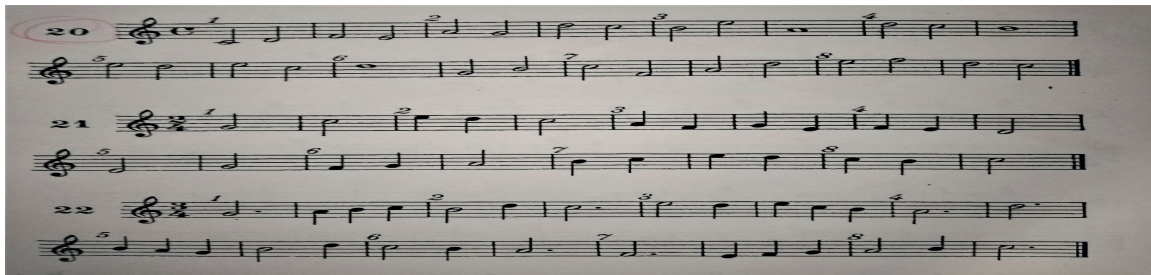
Dikte çalışmaları müziksel duyumun gelişmesini sağlamak için dikkatli ve prensipli bir uygulama ile yapılmalıdır. Öncelikle süreç öğrenciye doğru bir biçimde anlatılmalı ve uygulanmalıdır.

Öğretmen öğrencilere dikte yapmakta ustalaşmanın zaman alacağını, bu ustalığa ulaşmanın aşamalarını ve dikte çalışmalarının işleyişi konularında öğrenciyi bilinçlendirmelidir. İlk zamanlar dikte yazamayabilecekleri veya çok hata yapabilecekleri ama bu durumun onların gelişiminin bir parçası olduğu ve zaman içinde hataların azalacağı öğrencilere anlatılmalıdır. Öğrencileri ön yargılarından arındırmak ve onları cesaretlendirmek büyük önem taşımaktadır. Müziğe yeteneği olan her insan iyi bir duyuya sahiptir. Sadece bu konuda iyice bilinçlendirilmeli ve farkındalık yaratılmalıdır. Öğretmen ne tür diktelerin, ne şekilde yazılması gerektiği konusunda öğrenciyi aydınlatmalı ve seçenekler sunmalıdır. Öğrencilerin zaman içinde kendilerini tanıyarak, kendilerine özgü yöntemler üretebileceği düşünülmeli ve bu doğrultuda motive edilmelidir. Dikte çalışmalarına geçmeden önce aralık çalışmaları ve küçük ezgi tekrarları öğrencileri müziksel yazmaya hazırlaması bakımından büyük önem taşımaktadır.

Dikte çalışmaları yapmak için J. Rueff, N. Gallon ve S. Petit dikte kitap setleri önerilmektedir. Kitaplar çok kolay seviyeden çok zor seviyeye sıralanmış, çoğunlukla 16 ölçüde parçalardan oluşmaktadır. Ders esnasında işleyişin sağlıklı yürümesi ve zaman kazanılması için öğretmenler tarafından önceden hazırlanmış boş dikte şablonu öğrencilere dağıtılmalıdır.

Şekil 8: İki ölçüden oluşan bölümlerin numaralandırıldığı boş dikte şablonu

Şekil 9: İki ölçülü bölümleri numaralandırılmış dikte

Dikte çalışması temelde üç aşamadan oluşur.

İlk aşamada diyapazon La verilmeli ve dikte baştan sona çalınmalı, bitiminde tekrar La notası verilmelidir. Öğrenciler bu noktada diktenin tonunu belirleyerek en başa yazmalıdır. Ton belirlerken diktenin minör veya majör duyumda olduğu, başlangıç ve bitiş sesi dikkate alınmalıdır. İlerleyen çalışmalarda öğrenciler, diktenin ilk çalınışında parçanın tonunun yanı sıra ölçü sayısını da tespit eder hale gelebilmektedirler.

İkinci aşamada en başta bir kez La diyapazon ardından, ilk iki ölçü yani 1 numara, tempo verilerek çalınmalıdır. Öğrenciler bu defa ölçü sayısını belirleyerek donanıma yazmalıdır. Kısa bir süre (iki ölçüyü seri bir şekilde yazma süresi) beklendikten sonra aynı numara tekrar çalınmalıdır. Üçüncü çalışta 1 numara çalınarak 2 numaraya bağlanmalıdır. Bütün dikte sona kadar bu şekilde çalınır. Her iki ölçü ya da her bir numara 3 kez çalınmış olacaktır.

Üçüncü aşamada ise la sesi verilerek son kez daha baştan sona çalınmalıdır. Bu aşama kontrol aşamasıdır. Öğrenciler yazdıkları diktenin kontrolünü ve gerektiğinde düzeltme yapmalıdır.

Bu üç aşamanın seri bir şekilde uygulanması çok önemlidir. Öğretmenlerin hiçbir surette öğrencilere yardım etmemeleri, hemen diğer dikteye geçerek zamanı verimli kullanmaları büyük önem taşımaktadır. Derste yapılan diktelerin kontrolü vakit alacağından, öğretmen tarafından ders bitimi toplanan kağıtlar boş bir zamanda kontrol edilip bir sonraki derste öğrencilere dağıtılmalıdır. Diğer taraftan öğretmenler dikte çalışması esnasında hata yapmamalıdır. Bu durum öğrencilerin dikkatini dağıtmakta ve işleyişi bozabilmektedir. Çalınacak dikteler önceden belirlenmeli ve çalışılmalıdır.

Dikteler müziksel bir kalite içinde, cümlelerin belirtildiği ifadeli (espressivo) bir şekilde çalınmalıdır. Hatta dinamikler (p, mf, f, ff vb.), diğer çalma teknikleri (legato, staccato, vurgu gibi) ve tempo değişiklikleri (rallentando, ritardando gibi) de eklenerek çalışma daha da keyifli hale getirecektir. Bu tip detaylı çalışmalar öğrencinin müziksel duyusunu ve hissedişini çok olumlu yönde etkilemekte, müziksel okumanın da katkısıyla çalgısına yansımaktadır. Bu sayede öğrenci önüne gelen deşifre parçalarını, küçük bir ön çalışma yaparak, daha ilk andan itibaren ifadeli bir çalışma deşifre edebilecektir.

İki, üç ve dört sesli dikteler, sırası geldiğinde yine aynı yöntemle yapılmalıdır. Tek sesli diktelerde sürecin önemli bir kısmını tamamlamış olan öğrenciler, sırası ile iki, üç ve dört sesli dikteleri çok zorluk çekmeden yapabileceklerdir. Bu noktada iki, üç ve dört sesli diktelerin, tek sesli diktelere göre daha belirgin bir armonik yapıya sahip olduğu, öğrenciye anlatılmalıdır.

Tek ve çok sesli diktelerin zaman zaman derse davet edilecek üst sınıf öğrenciler tarafından kendi çalgıları ile seslendirilmesi, dikte yapan öğrenciler için çok geliştirici ve heyecan verici olacaktır. Sadece tahta nefesli, bakır nefesli ya da yaylı çalgılar gruplarının oluşturduğu ikili üçlü ya da dörtlülerin yanında, tüm gruplardan birer ya da ikişer çalgının olduğu gruplar da oluşturulabilmektedir.

Örnek verecek olursak:

İki sesli dikteler için, keman- viyolonsel, klarnet- fagot, trompet- trombon ya da flüt- viyolonsel, keman – fagot; üç sesli diktelerde keman- viyola- viyolonsel, obua- klarnet- fagot ya da flüt- korno- viyolonsel, keman- klarnet- trombon gibi birliktelikler oluşturulabilir. Hatta bir vurma sazın da eklenmesi dikteyi daha da faydalı hale getirecektir.

Öğrencilerin bu dikteleri piyano portesine yazmaları yeterlidir. Lakin teori kompozisyon bölümü öğrencilerinin bu tip dikteleri, her enstrümanın kendi anahtarında olduğu küçük bir partitür düzeneğinde yazmaları daha yararlı olacaktır. Bu aynı zamanda partitür okumanın da yolunu açmaktadır. Bu dikteler yine iyi bir müziksel ifade ile çalınmalı ve hata yapılmamalıdır.

Öğretmenlerin öğrencilere dikteyi sevdirmesi ve onları motive etmesine çok yardımcı olacak bir diğer dikte türü de boşluk doldurma dikteleridir. Bu dikteler, tek ya da çok sesli olabilmektedir. Müzik cümlelerindeki boş kısımların doldurulması şeklinde yapılmalıdır. Bu dikte için, Fransız piyanist besteci ve öğretmen Odette Gartenlaub'un "Dictées a Partie Manquantes" kitapları önerilmektedir. Dikteler, enstrüman sayısına göre örnek olarak üç çalgı var ise,

bir fazla kez yani dört kez baştan sona çalınmalı, bu sayede öğrenci kontrol etmek için imkân bulabilecektir. Diktelerin kompakt disk ya da hafıza kartından çalınırken duyum kalitesini yüksek tutmak için iyi bir müzik sistemi ile çalınması gerekmektedir.

Öğrencilerin zihinlerindeki tüm şartlanma, beklenti ve ön yargıları kaldıracak, tam bir dikkat ve odaklanma çalışması olarak yapılan serbest dikte çalışmaları ise belli bir seviyeden sonra yapılabilecek çok faydalı bir çalışmadır. Bu diktelerin özelliği, biraz daha özgür bir cümle yapısına ve farklı çok sesliliklere aynı anda sahip olmasıdır. Dikte tek ses ya da iki ses başlayabilir ve ilerleyen ölçülerde çok seslilik 4'e kadar çıkabilir, tek sese düşebilir ya da 5 sesli bir akor ile bitebilmektedir. Seviyeye göre ikişer ya da dörder ölçüden oluşmuş gruplar halinde çalınmakta, dikteler tek portede sol anahtarına yazılmaktadır.

Şekil 9: Serbest dikte örneği

Öğretmenler ellerindeki dikte kitaplarından seçtikleri dikteler üzerinde çok seslilik çalışması yaparak bu dikteleri hazırlayabilirler.

Bir diğer duyuş çalışması da hata bulma çalışmalarıdır. Bu çalışmalar parçanın hatalı yazılmış notası üzerindeki hatalı ritim ya da notaların işaretlenmesi ile yapılmaktadır. Bu çalışma için O. Gartenlaub "Depistage de Fautes" kitabı önerilmektedir. Kitapta iki grup nota bulunmaktadır. Biri öğretmenin piyanoda çalacağı hatasız nota, diğeri de öğrenciye kopyalarının dağıtılacağı hatalı notadır. Öğretmen müziği baştan sona üç kez çalacak ve öğrenciler hatalı notaları tespit etmeye çalışacaktır. Ayrıca öğretmenler de seçecekleri müzikler ile kendi kitaplarını zamanla oluşturabilirler. Bu çalışmalar öğrencilerin odaklanma yetilerini geliştirmekte olduğundan önerilmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Müzik eğitimi alan her öğrenci belli bir duyuşa ve yeteneğe sahiptir. Önemli olan çok yetenekli olmak ya da çok iyi bir duyuşa sahip olmaktan öte, çalışarak bu yeteneği ve duyuşu doğru şekilde kullanabilmektir. Müziksel duyuşun geliştirilebileceği unutulmamalıdır. Diğer taraftan yeteneğin tek başına bir anlam ifade etmediği göz ardı edilmemelidir. Bu noktada çok yetenekli olduğunu düşünen kişi, yeteneğine güvenerek çalışmadan yapabildiğini düşünmekte, fakat bir müddet sonra bunun yeterli olmadığı gerçeği ile karşı karşıya kalacaktır. Bunun önüne geçmek büyük önem taşımakta ve bu görev öğretmenlere düşmektedir.

Bu çalışmada önemi vurgulanmış çalışma yöntemlerinin, öğrencilere, yetkin bir müzisyen olmaları konusunda büyük fayda sağlayacağı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sayede müziksel okuma ve yazma tamamen içselleştirilmiş ve refleks haline getirilmiş olacaktır. Sadece profesyonel değil, iyi müzisyen olmak isteyen her yaşta her birey, iyi bir rehber eşliğinde bu ve benzeri yöntemleri uygulayarak kendisini geliştirmesi mümkün olacaktır. Önemli olan, bilinen doğru yöntemi her gün uygulamak, müzik yaşantısının bir parçası haline getirmektir.

Öneriler

Bu çalışmanın sonucunda öneriler, aşağıda sıralanmıştır.

1. "Suyun taşı aşındırması gücünden değil sürekliliğindedir" sözü bir müzisyenin yaşamını en doğru şekilde ifade etmektedir. Yaşamın içindeki o küçük anlar, gelişim ve formda kalmak için büyük önem taşımaktadır. Bu sebeple zamanı boşa harcamadan, onu en doğru şekilde kullanmayı öğrenmek ve öğretmek gerekmektedir.

2. Ne okunduğu değil nasıl okunduğu önemlidir. Bu sebeple seçilecek kaynaktan çok o kaynağın uygulama metotları üzerinde durulması gerekmektedir.

3. Çalışmaların hız kazanabilmesi için dikte çalışmalarında öğrenciye yardımdan kaçınılmalı, bir ders süresince olabildiğince çok dikte yapılmalıdır.

4. Ritim, anahtar, entonasyon ve solfej çalışmaları ayrı ayrı çalışılmalı ve her seferinde deşifre okunmalıdır. Deşifre, herhangi bir parçayı çabucak çözümlmek açısından büyük önem teşkil etmektedir.

4. Öğrencilerin müziksel işitme okuma ve yazma derslerine sınav odaklı değil, gelişim odaklı yaklaşımları sağlanmalı ve bu yönde çalışılmalıdır.

6. Her müzik öğrencisinin doğru nefes almayı öğrenmesi, meditasyon, yapabiliyor ise yoga yapması, kişisel farkındalığı ve bilincin yanında, odaklanmayı ve konsantrasyonu da güçlendireceği için önerilmektedir.

Kaynakça

- Bach, J. S. (1871), 371 Vierstimmige Chorale, Leipzig: Breitkopf und Hartel
- Casterede, J. (1985), Les Intervalles, Paris: Edition Salabert
- Classen, H. (1962), Le Solfege des Debutants, Paris: Edition Combre
- Dandelot, G. (1935), Etude de Rhythme, Paris: Alphonse Leduc
- Dandelot, G. (1928), Manuel Pratique, Paris: Max Eschig
- Dannhauser, A. (1981), Solfege des Solfege, USA: Hal Leonard
- Fenmen, M. (1997), Müzikçinin El Kitabı, Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları. Ankara.
- Fontaine, F. (1985), Ritim ve Zaman Duygusunun Temelleri, Paris: Henry Lemoine
- Gallon, N. (1949), Cours Complete Dictee Musicale, Paris: Editions J. Jobert
- Gartenlaub, O., Dictees a Parti Manquantes, Paris: Alphonse Leduc
- Gartenlaub, O., Depistage de Fautes, Paris: Edition Rideau Rouge
- Karkın, A. M. ve Baş, E. (2016), Başlangıç Solfej ve Dikte Öğretiminde Ezgi Kalıpları Modelinin Uygulanması Örneği, İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi, Malatya.
- Petit, S. (1939), Dictees Musicales, Paris: Alphonse Leduc
- Pozzoli, E. (2005), Cours Complete de Solfege, Paris: Ricordi
- Rueff, J. (1968), 250 Dictees Musicales Progressives, Paris: Alphonse Leduc.
- Saygun, A. (1967). Töresel Musiki, Devlet Konservatuvarı Yayınları serisi, Devlet Kitapları Müdürlüğü, Ankara.
- Sun, M. (1991), Solfej, Ankara: Evrensel Müzik evi, Ankara.
- Uçan, A. (1996), İnsan ve Müzik İnsan ve Sanat Eğitimi, Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara.
- Waignein, A. (2013) Solfege Elementaire, Paris: Schott
- Yavuzoğlu, N. (2017), Müzik Teorisi, İstanbul: İnkılap Kitabevi